Margaret Atwood

BOVEN WATER

Vertaald door Aris J. van Braam

2019 Prometheus Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Surfacing*
© 1972 Margaret Atwood
© 2019 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Aris J. van Braam
Omslagontwerp DPS Design & Prepress Studio
Foto omslag Arcangel Images
Foto auteur Jean Malek
Zetwerk Mat-Zet bv, Soest
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 3775 5

I

I

Ik kan niet geloven dat ik weer over deze weg rijd; hij slingert zich langs het meer waarlangs de witte berken sterven – de ziekte verspreidt zich vanuit het zuiden – en ik zie dat er tegenwoordig watervliegtuigen verhuurd worden. Maar we zitten nog vlak bij de rand van de stad; we zijn er niet doorheen gereden. De stad is al zo uitgegroeid dat er een rondweg omheen ligt; dat heet vooruitgang.

Ik heb het nooit als een stad beschouwd maar als een voorpost – de eerste of de laatste, afhankelijk van de richting waaruit je kwam; een opeenhoping van loodsen en huisjes en één hoofdstraat met een bioscoop, de itz of de oyal, waarvan de rode lichtgevende R is uitgevallen en twee restaurants waar precies dezelfde grauwe hamburgers overgoten met drabbige saus, doperwten uit blik, waterig en bleek als vissenogen en frieten die dropen van het vet werden geserveerd. Neem een gepocheerd ei, zei mijn moeder altijd, dan kun je aan de randjes zien of het vers is.

Voor ik geboren was is mijn broer eens in een van die restaurants onder tafel gekropen en heeft met zijn handen over de benen van het dienstertje geaaid terwijl ze het eten serveerde; het was tijdens de oorlog en ze had glanzende oranje nylonkousen aan, die had hij nog nooit gezien, mijn moeder droeg ze niet. In een ander jaar holden we daar op onze blote voeten door de sneeuw over het trottoir omdat we geen schoenen hadden, die hadden we in de zomer versleten. We zaten die keer in de auto met onze voeten in dekens

gewikkeld. We deden of we gewond waren. Mijn broer zei dat onze voeten er door de Duitsers waren afgeschoten.

Maar nu zit ik in een andere auto, die van David en Anna; hij heeft staartvinnen en chroomstrips, een log monster, een fossiel van tien jaar geleden; je moet je hand onder het dashboard steken om de lampen aan te doen. David beweert dat ze zich geen nieuwere wagen kunnen veroorloven, wat me onwaarschijnlijk lijkt. Hij rijdt goed, dat weet ik heus wel, maar desondanks houd ik met mijn rechterhand het portier vast. Om mezelf in evenwicht te houden en er snel uit te komen als dat nodig mocht zijn. Ik heb al eerder met hen in dezelfde wagen gereden maar het is net of het op deze weg niet klopt: of zij drieën horen ergens anders, of ik.

Ik zit op de achterbank met de plunjezakken. Naast me zit Joe; hij kauwt kauwgom en houdt mijn hand vast, allebei als tijdverdrijf. Ik betast zijn hand: de palm is breed, zijn korte vingers spannen en ontspannen zich, frunnikend aan mijn gouden ring, hem ronddraaiend, het is een automatisme. Hij heeft boerenhanden, ik heb boerenvoeten, heeft Anna tegen ons gezegd. Iedereen doet tegenwoordig een beetje aan magie: zij leest handlijnen op feestjes; zij beweert dat het als vervanging voor de conversatie dient. Toen ze m'n hand las zei ze: 'Heb jij een tweelingzus?' Ik zei van niet. 'Weet je het zeker?' zei ze, 'want een aantal lijnen is dubbel.' Haar wijsvinger volgde mijn levensloop: 'Je hebt een gelukkige jeugd gehad maar dan komt hier plotseling die gekke breuk.' Ze rimpelde haar voorhoofd en ik zei dat ik alleen maar wilde weten hoelang ik te leven had, en dat ze de rest wel kon overslaan. Daarna vertelde ze ons dat Joe's handen betrouwbaar maar niet gevoelig waren en ik lachte – dom van me.

Van opzij lijkt hij op de bizon op het Amerikaanse vijfcentstuk: ruigharig met een stompe snuit, met kleine toegeknepen oogjes, en de trotse maar stompzinnige blik van een soort die vroeger oppermachtig was maar nu met uitroeiing bedreigd wordt. Zo ziet hij

zichzelf ook: ten onrechte aan de kant gezet. Heimelijk zou hij het liefst willen dat er een soort park voor hem werd ingericht, een soort vogelreservaat. Mooie Joe.

Hij voelt dat ik naar hem kijk en laat mijn hand los. Vervolgens haalt hij de kauwgom uit zijn mond, draait die in de zilveren wikkel, propt hem in de asbak en slaat zijn armen over elkaar. Dat betekent dat het niet de bedoeling is dat ik hem beloer dus kijk ik recht voor me uit.

De eerste uren zijn we door afgeplatte, met koeien bespikkelde heuvels, door loofbossen en langs skeletten van dode olmen gereden; daarna door naaldbossen en langs met dynamiet in het roze en grijze graniet geblazen afgravingen, langs wrakke zomerhuisjes en borden met POORT NAAR HET NOORDEN erop; minstens vier stadjes maakten aanspraak op die titel. De toekomst ligt in het Noorden, dat was vroeger een politieke leuze; toen mijn vader dat hoorde zei hij dat in het Noorden alleen maar het verleden te vinden was en dan nog maar een klein beetje. Waar hij nu ook is, dood of levend, wie zal het zeggen, epigrammen maakt hij niet meer. Ze hebben niet het recht om oud te worden. Ik ben jaloers op mensen wier ouders zijn gestorven toen ze jong waren; ze blijven gemakkelijker in je herinnering, ze blijven onveranderd. Ik was ervan overtuigd dat mijn ouders in ieder geval onveranderd zouden blijven; ik kon weggaan en jaren later terugkomen en alles zou hetzelfde zijn. In mijn gedachten leefden ze in een andere tijd; ze gingen hun eigen gang, veilig opgesloten achter een muur die zo doorzichtig als gelatine was, als mammoeten ingevroren in een gletsjer. Ik hoefde pas terug te gaan wanneer ik er klaar voor was, maar ik bleef het uitstellen; er zou te veel uitgelegd moeten worden.

We rijden nu langs de afslag naar de schuilkelder die de Amerikanen uitgegraven hebben. Van hieraf lijkt het een onschuldige heuvel, met sparren begroeid, maar de dikke stroomkabels die het bos inlopen verraden zijn aanwezigheid. Ik heb gehoord dat ze ver-

trokken zijn maar misschien is dat een list; het is heel goed mogelijk dat ze daar nog zitten, de generaals in betonnen bunkers en de gewone soldaten in ondergrondse woonkazernes waar de lampen onafgebroken branden. Het is onmogelijk na te gaan want we mogen er niet in. De stad heeft hen hartelijk verwelkomd: ze waren goed voor de nering, en ze dronken flink.

'Daar liggen de raketten,' zeg ik. *Lagen.* Ik verbeter mezelf niet.

David zegt: 'Vuile fascistische rot-Yanks', alsof hij zijn mening over het weer geeft.

Anna zegt niets. Ze leunt met haar hoofd tegen de rugleuning van de bank en de uiteinden van haar blonde haar wapperen in de tocht die door het zijraampje, dat niet goed meer sluit, naar binnen komt. Zo-even zat ze te zingen, 'The House of the Rising Sun' en 'Lily Marlene', allebei herhaalde malen; ze trachtte haar stem hees en diep te laten klinken, maar het leek meer de stem van een schor kind. David zette de radio aan maar hij kreeg niets te pakken omdat we tussen twee zenders inzaten. Toen ze halverwege de 'Saint Louis Blues' was begon hij te fluiten en ze hield op. Ze is mijn beste vriendin, ik ken haar twee maanden.

Ik buig me voorover en zeg tegen David: 'Het flessenhuis ligt voorbij de volgende bocht en dan naar links,' en hij knikt en mindert vaart. Ik had hem er al eerder over verteld omdat ik aannam dat zoiets hem wel zou interesseren. Ze zijn een film aan het maken. Joe doet het camerawerk; hij heeft het nooit eerder gedaan, maar David zegt dat zij de nieuwe renaissancemens zijn: leer jezelf wat je nodig hebt. Het was voornamelijk Davids idee, hij noemt zichzelf de regisseur: de aftiteling hebben ze al voor elkaar. Hij wil opnamen maken van dingen die ze toevallig tegenkomen, zomaar dingen noemt hij ze, en dat is ook de titel van de film: *Zomaar Dingen.* Wanneer ze hun voorraad film hebben opgeschoten (meer dan ze hebben konden ze zich niet veroorloven; de camera hebben

ze gehuurd) willen ze gaan kijken wat ze verzameld hebben en dat opnieuw monteren.

'Hoe weet je nou wat je moet opnemen als je niet eerst weet waar de film over gaat?' vroeg ik David toen hij beschreef wat hij van plan was. Hij wierp me een strenge blik toe, als een ouderejaars tegenover een groentje. 'Als je je van tevoren al zo afsluit wordt het niks. Je moet ruim van opvatting zijn.' Anna, die bij het fornuis de koffie stond in te schenken zei dat iedereen die ze kende een film aan het maken was en David zei dat hij geen aardse reden zag om niet hetzelfde te doen. Ze zei: 'Je hebt gelijk, sorry'; maar achter zijn rug lacht ze hem erom uit, ze noemt het Zomaar Onzin.

Het flessenhuis is opgebouwd uit met de bodem naar buiten aan elkaar gemetselde limonadeflesjes, groene en bruine in net zulke zigzagpatronen als je op school op indianenwigwams moest tekenen; eromheen loopt een muur, ook van flessen, die zodanig zijn gerangschikt dat de bruine flesjes het woord FLESSENVILLA vormen.

'Leuk,' zegt David, en ze stappen uit de auto met de camera. Anna en ik klauteren na hen naar buiten; we rekken ons uit en Anna steekt een sigaret op. Ze draagt een violette tuniek en een witte broek waarop nu al een vlek zit: olie van de auto. Ik had tegen haar gezegd dat ze een spijkerbroek of iets dergelijks moest aantrekken maar ze zei dat ze daar te dik in leek.

'Wie heeft dat gebouwd? Jezus, moet je nagaan wat een werk dat geweest is,' zegt ze, maar ik weet er niets van af, behalve dat het er altijd gestaan heeft. De zwarte wirwar van sparretjes op de drassige bodem maakt het geheel nog onwezenlijker, een belachelijk monument voor een buitenissige banneling of misschien een vrijwillig kluizenaar, zoals mijn vader, die dit moeras verkoos omdat het de enige plek was waar hij zijn levenslang gekoesterde wens om in een huis van flessen te wonen kon verwezenlijken. Binnen de muur bevindt zich iets wat een gazon moet voorstellen en een bloemperk met bosjes even hoge oranje goudsbloemen.

'Schitterend,' zegt David, 'erg leuk,' en hij legt zijn arm om Anna heen en knuffelt haar even om te laten merken dat hij tevreden is, alsof zijzelf op de een of andere manier verantwoordelijk is voor de flessenvilla. We stappen weer in.

Ik kijk door het zijraampje alsof het een tv-scherm is. Er is niets noemenswaardigs te zien tot we bij de grens komen, die aangegeven is door een bord waarop op de ene kant BIENVENUE en op de andere kant WELKOM staat. Er zitten kogelgaten in het bord, met rode roestrandjes. Die gaatjes hebben er altijd ingezeten: in de herfst gebruiken jagers het als oefenschijf; hoe vaak het ook vervangen of overgeschilderd wordt, die kogelgaten komen steeds weer terug, alsof ze er niet ingeschoten worden maar ontstaan vanuit een soort innerlijke logica of door een infectie, zoals schimmel of steenpuisten. Joe wil het bord filmen maar David zegt: 'Nee joh, waarom?'

We zijn nu in mijn geboortestreek, op vreemd terrein. Mijn keel knijpt ervan samen, zoals hij altijd gedaan heeft sinds ik ontdekte dat mensen woorden konden zeggen die mijn oren wel bereiken maar niets betekenen. Het zou makkelijker zijn als je doofstom was, met van die kaartjes die ze onder je neus duwen wanneer ze iets van je willen, met het alfabet erop. Maar je zou dan wel moeten leren spellen.

De eerste geur is die van de zagerij, de geur van zaagsel; er liggen bergjes zaagsel op de binnenplaats met de stapels planken. Het hakhout wordt naar de papierfabriek gebracht, maar de grotere stammen worden op de rivier bijeengedreven in een versperring die bestaat uit een ring van met kettingen aan elkaar verbonden stammen; de losse stammen stoten zachtjes tegen elkaar binnen die cirkel; ze worden via hoog boven de grond hangende rammelende glijbanen naar de zagen getransporteerd, dat is nog onveranderd. De auto rijdt eronderdoor, en we draaien het fabrieksstadje in; het is keurig aangelegd met plantsoenen en een achttiende-eeuwse fon-

tein in het midden met stenen dolfijnen en een engeltje waarvan de helft van het gezicht ontbreekt. De fontein lijkt een imitatie maar misschien is hij ook wel echt.

Anna zegt: 'Hé, wat een prachtige fontein.'

'De fabriek heeft alles hier gebouwd,' zeg ik en David zegt: 'Verdomde kapitalisten,' en begint weer te fluiten.

Ik zeg dat we hier rechtsaf moeten en hij slaat rechtsaf. Hier zou de weg moeten zijn maar in plaats daarvan staat er een gedeukt wegversperringsbord: de weg is geblokkeerd.

'Wat nu?' zegt David.

We hebben geen kaart bij ons omdat ik ervan overtuigd was dat we er geen nodig zouden hebben. 'Ik zal het moeten vragen,' zeg ik, en hij rijdt achteruit en we rijden langs de hoofdstraat tot we bij een kiosk met tijdschriften en snoepgoed op een straathoek komen.

'U bedoelt zeker de oude weg,' zegt de vrouw met slechts een heel licht accent. 'Die is al jaren afgesloten, u moet de nieuwe weg nemen.' Ik koop vier vanille-ijsjes, want het is niet netjes iets te vragen zonder iets te kopen. Ze schept het ijs met een metalen lepel uit een ronde kartonnen doos. Vroeger zat het ijs in velletjes papier gerold die ze er als boomschors afstroopten, terwijl ze de korte staafjes ijs met hun duim in de hoorntjes duwden. Dat soort ijsjes is zeker verouderd.

Ik loop terug naar de auto en vertel David hoe hij moet rijden. Joe zegt dat hij meer van chocolade-ijs houdt.

Niets is meer hetzelfde, ik weet de weg niet meer. Ik laat mijn tong om het ijsje glijden, tracht me daarop te concentreren – ze stoppen er tegenwoordig zeewier in; maar ik begin te beven. Waarom is de weg anders, hij had het niet toe moeten staan, ik wil rechtsomkeert maken en teruggaan naar de stad en nooit ontdekken wat er van hem geworden is. Direct begin ik nog te huilen, dat zou ontzettend zijn, geen van hen zou weten wat hij met me aan moest, ikzelf trouwens ook niet. Ik bijt in het ijsje en een minuut

lang voel ik niets dan de messcherpe pijn in de zijkant van mijn gezicht. Anesthesie, een bruikbare methode: als iets pijn doet moet je een tegenpijn opwekken. Het gaat alweer.

David heeft zijn ijsje op, gooit de naar karton smakende punt van het hoorntje uit het raam en start de auto. We rijden door een wijk die aan de stad is vastgebouwd nadat ik hier voor het laatst ben geweest, vierkante nieuwbouwbungalows, precies als in de stad, op het roze en lichtblauw geschilderde houtwerk na, en verderop een paar langwerpige bouwsels van kale planken en teerpapier. Er speelt een troepje kinderen in de kleffe modder die moet doorgaan voor een speelweide; de meesten hebben te grote kleren aan, waardoor het lijkt alsof ze onvolgroeid zijn.

'D'r wordt hier zeker heel wat afgeneukt,' zegt Anna, 'dat zal wel de invloed van de kerk zijn.' Dan zegt ze: 'Wat grof van me, hè?'

David zegt: 'Het ware noorden, sterk en vrij.'

Voorbij de bebouwing houden twee oudere kinderen met donkere gezichten blikjes naar de auto omhoog. Frambozen misschien.

We komen bij het benzinestation waar we volgens de oude vrouw linksaf moesten slaan en David gromt van plezier. 'Godsamme, moet je kijken,' en ze stormen naar buiten alsof het zal weglopen als ze niet opschieten. Hun doelwit bestaat uit drie opgezette elanden op een verhoginkje bij de pompen: ze zijn in mensenkleren gestoken en staan, door ijzerdraad gesteund, op hun achterpoten: een vadereland met een regenjas aan en een pijp in zijn bek, een moedereland in een bedrukte katoenen jurk en een bloemetjeshoed en een elandjongetje in een korte broek, een gestreept hemdje en een honkbalpet, dat een wapperende Amerikaanse vlag omhoog-houdt.

Anna en ik volgen. Ik loop achter David aan en zeg: 'Heb je geen benzine nodig?' Hij mag de elanden niet voor zijn film gebruiken zonder er iets voor te betalen: net als de toiletten staan ze hier om klanten te trekken.

'O, kijk,' zegt Anna, terwijl ze haar hand voor haar mond slaat, 'daar staat er nog een, op het dak.' En inderdaad, daar staat een klein elandmeisje met een plooirokje en een blonde pruik met vlechten; ze houdt een rode parasol in haar ene hoef. Ze filmen ook haar. De eigenaar van het benzinestation staat in zijn mouwtjeshemd achter het spiegelglas van zijn etalageruit dreigend naar ons te loeren door de stoflaag.

Wanneer we weer in de auto zitten zeg ik, alsof ik mezelf moet verdedigen: 'Die stonden hier toen nog niet.' Anna's hoofd draait opzij, mijn stem klinkt zeker raar.

'Wanneer, toen?' zegt ze.

De nieuwe weg is geasfalteerd en recht, twee rijstroken met een streep in het midden. Er beginnen zich al bakens langs de weg te concentreren in de vorm van een aantal reclameborden, en een kruisbeeld met een houten Christus met uitstekende ribben, de vreemde god, voor mij even mysterieus als altijd. Eronder staan een paar jampotjes met bloemen, madeliefjes, rode klaver, van die witte bloemetjes die je kunt drogen, schildersverdriet, strobloemen, er is daar zeker een auto-ongeluk gebeurd.

Af en toe kruisen we de oude weg; hij was modderig, vol hobbels en kuilen, hij volgde het landschap, heuvel op heuvel af om de steilten en rotsblokken heen. Ze reden er altijd zo hard mogelijk overheen, hun vader kende hem als zijn broekzak en kon hem naar hij zei geblinddoekt afrijden; vaak leek het of ze dat ook inderdaad deden, ze scheurden langs de borden waarop PETITE VITESSE stond en hotsten over de steile wegbermen en reden rakelings langs de rotswanden, GARDEZ LE DROIT, luid toeterend; de anderen klampten zich aan de binnenkant van de wagen vast en werden steeds misselijker, ondanks de wagenziektetabletten die hun moeder uitdeelde. Ten slotte gaven ze duizelig over in de berm waar blauwe asters en roze wilgenroosjes bloeiden, als hij tenminste op tijd kon stoppen en als dat niet lukte uit het portierraampje; of in papieren

zakken – speciaal meegenomen voor noodgevallen – als hij haast had en helemaal geen zin had om te stoppen.

Dat gaat niet – ik kan hen geen 'ze' noemen alsof het over de familie van een ander gaat: ik moet er maar niet over praten. Niettemin, door het zien van de oude weg die een eind verderop door de bossen golft (de wagen- en voetsporen worden al overwoekerd door gras en boomscheuten, binnenkort is hij verdwenen) zoek ik in mijn tas naar de wagenziektetabletten die ik gekocht heb. Maar ze zijn niet meer nodig, al gaat het asfalt van de nieuwe weg over in steengruis ('Ze hebben bij de laatste verkiezingen de verkeerde gekozen,' schertst David) en de bekende geur van stof dat achter en om ons heen omhoog wolkt vermengt zich met de geur van benzine en autobekleding.

'Ik dacht dat jij zei dat het vreselijk zou worden,' zegt David over zijn schouder 'het valt heel erg mee.' We zijn al bijna bij het dorp, de twee wegen komen hier bij elkaar, verbreed – opgeblazen rotsen, met bulldozers omver geduwde bomen, wortels in de lucht, rood verkleurende dennennaalden – langs de vlakke rotswand waarop de verkiezingsleuzen over elkaar heen worden geschilderd; sommige zijn vervaagd en uitgewist, andere helder geel en wit, VOTEZ GODET, VOTEZ O'BRIEN, naast harten en initialen en woorden en reclameteksten, THE SALADA, BLUE MOON COTTAGES ½ MIJL, QUEBEC LIBRE, KUT, BUVEZ COCA COLA GLACE, JEZUS REDT, een mengelmoes van aansporingen en talen; een röntgenopname zou de hele geschiedenis van deze streek onthullen.

Maar ze hebben me bedrogen, we zijn hier té snel en ik heb het gevoel alsof me iets ontstolen is, alsof ik deze plek alleen mag bereiken na een lijdensweg; alsof de eerste blik op het meer dat we nu zien liggen, blauw en koel, als een verlossing, versluierd hoort te worden door tranen en duizelende misselijkheid.

2

We rijden langzaam de laatste helling af, steentjes tikken tegen de onderkant van de auto en plotseling staat daar iets dat er niet hoort te staan. MOTEL, BAR BIÈRE BIER staat op het bord, neon nog wel; een ondernemer die het probeert, maar tevergeefs, er staat niet één auto voor de deur en het bordje KAMERS VRIJ hangt uit. Het gebouw ziet er net uit als alle andere goedkope hotels: langgerekt, grijs pleisterwerk, aluminium deuren; de grond eromheen is nog hobbelig en kaal en nog niet begroeid met onkruid.

'Laten we er eentje gaan pakken,' zegt David tegen Joe; hij heeft de wagen aan de kant gezet.

We lopen naar de deur maar dan stop ik ineens: dit is het aangewezen moment om mijn eigen gang te gaan en te zeggen: 'Gaan jullie maar een biertje drinken of zo, in een halfuur ben ik terug.'

'Prima,' zegt David. Hij voelt uitstekend aan wat hij moet doen en wat hij moet laten.

'Zal ik met je meelopen?' biedt Joe aan, maar wanneer ik nee zeg schemert de opluchting door zijn baard. Met z'n drieën verdwijnen ze door de hordeur de bar in en ik loop het laatste stuk de heuvel af.

Ik mag ze graag, ik vertrouw ze, ik ken niemand op wie ik meer gesteld ben, maar op dit ogenblik wou ik dat ze hier niet waren. Maar ik heb ze nodig: David en Anna's auto was het enige middel om hier te komen: er gaat geen bus of trein, en liften doe ik nooit.

Ze bewijzen me een dienst, maar dat hebben ze niet laten merken: ze zeiden dat het ze een leuk uitstapje leek, ze houden van reizen. Maar de reden waarom ik hier ben zit hen een beetje dwars, ze begrijpen het niet. Ze hebben allemaal allang afstand van hun ouders genomen, zoals dat hoort: Joe heeft het nooit over zijn vader of moeder, Anna zegt dat haar ouders onbenullen waren, en David noemt ze de Varkentjes.

Vroeger was hier een overdekte brug, maar hij lag te ver naar het noorden om als toeristische trekpleister te dienen. Ze hebben hem drie jaar voor ik wegging gesloopt toen ze de dam verhoogden en ze hebben er de betonnen brug die er nu ligt voor in de plaats gebouwd: een enorm monumentaal ding waarbij het dorp in het niet verzinkt. Het is de dam die het meer beheerst: zestig jaar geleden hebben ze het waterpeil van het meer zo verhoogd dat ze wanneer ze de boomstammen via het smalle afvoerkanaal naar de fabriek wilden transporteren altijd voldoende waterkracht zouden hebben. Maar er worden hier tegenwoordig niet veel houtvlotten meer getransporteerd. Een paar mensen werken aan het onderhoud van de spoorweg, één goederentrein per dag; de winkels zijn in handen van twee families; in het kleine winkeltje spraken ze Engels, in de andere weigerden ze dat. De rest zorgt voor de toeristen, voornamelijk zakenmensen met wollen overhemden waar de kreukels van de cellofaanverpakking nog in zitten, en vrouwen die – als ze al meekomen – getweeën op de met horren mugvrij gehouden veranda's van de eenkamerhuisjes tegen elkaar zitten te klagen terwijl hun echtgenoten vissertje spelen.

Ik blijf staan en leun over de reling aan de oever van de rivier. De spuigaten staan open, de schuimend witte en bruine stroomversnelling tuimelt ruisend voort over de rotsblokken. Dat geluid is een van de eerste dingen die ik me herinner, dat waarschuwde hem. Het was nacht, ik lag op de bodem van de kano; ze waren uit het dorp vertrokken, maar er was een dichte mist op komen zetten, zo

dicht dat ze het water nauwelijks konden zien, ze hoorden naar ze meenden het huilen van wolven, gedempt door bos en mist; dat betekende dat ze de goede kant uitvoeren. Toen was daar ineens het ruisende geluid van de stroomversnellingen en ze zagen waar ze waren, net op het moment dat de stroom hen te pakken kreeg. Ze dreven achteruit, het gehuil was afkomstig van de dorpshonden. Als de kano was omgeslagen zouden we verdronken zijn, maar ze bleven kalm, deden of er geen vuiltje aan de lucht was; in mijn herinnering bleef alleen de mistige witheid, de geruisloze beweging van het water en het wiegen, volkomen veiligheid.

Anna had gelijk, ik heb een gelukkige jeugd gehad; het was midden in de oorlog, flikkerende grijze journaalfilms die ik nooit gezien heb, bommen en concentratiekampen, leiders die mensenmassa's brullend toespreken in hun uniformen, pijn en nutteloos sterven, vlaggen die onder het zingen van het volkslied uitwaaien. Maar dat alles kwam ik pas later te weten, toen mijn broer het ontdekte en het mij vertelde. Destijds had ik het gevoel dat er vrede was.

Nu ben ik in het dorp, ik loop erdoorheen, ik wacht op het gevoel van nostalgie, op het moment dat het groepje doodgewone huizen overgoten zal worden door een innerlijk licht, zoals zo vaak gebeurt bij jeugdherinneringen, maar er gebeurt niets. Het is niet groter geworden, de kinderen trekken tegenwoordig waarschijnlijk naar de stad. Dezelfde houten huizen van één verdieping met Oost-Indische kers op de vensterbanken en de daklijsten, waaraan bonte lijnen met wasgoed hangen als vliegerstaarten; wel zijn er een paar huizen opgeknapt en in een andere kleur geschilderd. Het witte poppenhuisachtige kerkje boven op de rustige heuvelhelling is verwaarloosd; de verf bladdert en er is een raam kapot, de oude priester is er zeker niet meer. Dood bedoel ik.

Aan het strand ligt een groot aantal boten gemeerd aan de gemeentesteiger, maar er staan niet veel auto's geparkeerd: meer bo-